

AF 97.5.5

A 125

**EN BROGET BUKET
TIL ERIK HANSEN**

FESTSKRIFT

1997

FORLAGET SORTEDAM

C.F. Harsdorff og Sverre Fehn på Kongens Nytorv

Af Johannes Exner

Kongens Nytorvs interessante arkitektoniske dynamik kan illustreres ved nogle sammenligninger mellem Sverre Fehns og C.F. Harsdorffs arkitektur. Selv om der er 200 års forskel på de to fremragende arkitekter, er der store ligheder, men også lærerige forskelle i deres måde at føje nyt til gammelt på.

I de nært beliggende, men meget forskellige byrum, det komplekse Kongens Nytorv og det helstøbte Amalienborg, opførte Harsdorff to gninger, som rummer samme problematik som Sverre Fehns projekt. Et problemsæt løser Sverre Fehn bedre end Harsdorff. I et andet bruge de begge samme kneb.

1780 bygger Harsdorff et hus til sig selv, Kongens Nytorv 3-5, som han i fuld højde klistrer klos op ad det mørke, tunge Charlottenborg. Huset er et moderne, lyst og let palæ tegnet i den af ham indførte splinternye arkitektur, „klassicismen“. Det sker bevidst som en klar reaktion mod naboens „barok“. Forskellen i facaderne er provokerende stor. Men det mest barske er, at Harsdorff deklasserer Charlottenborg som arkitektonisk helhed. Slottet var oprindeligt et fritliggende, klart solitært og afsluttet barokkompleks, hvis sider hele vejen rundt ville opfattes som ét langt sammenhængende tacadeforløb. Med overtagelsen af de frie sydlige omgivelser og opførelsen af sit hus reducerer Harsdorff Charlottenborg fra slot til hjørnehus inkorporeret i en temmelig almindelig karré på hjørnet af Kongens Nytorv og Nyhavn. En barsk ændring, som han åbenbart mener, stedet kan bære.

I sammenligning hermed respekterer Sverre Fehn hensynsfuldt sine nabobygninger. Det kongelige Teater er i sit princip også et solitært hus med tre frie facader og kuppel over, en helhed som Stærekassens arkitekt Holger Jacobsen også kæmpede med og søgte at frigøre sig fra ved at lade bygningen rage frit op i luften. Fehn kli-

strer sig ikke på teatret, men skaber en let og luftig arkitektonisk form. Den vingeagtige tagafslutning og konstruktion frigør sig smukt fra nabohusene. En elegance, der langt overgår Harsdorffs klisterværk. I samme greb både afdæmper og legaliserer Sverre Fehn overbevissende Stærekassens provokerende fremtoning og illustrerer en langt større følsomhed end Harsdorff og Holger Jacobsen.

Den anden sammenligning mellem Harsdorff og Fehn gælder deres brug af samme kneb i samme situation. Begge placerer dristigt søjler midt i en gadeudmunding i en plads til bæring af en bygning over gaden. De gør det lige konsekvent og stærkt. Harsdorff placerer en søjlebåret kolonnade i Amaliegades udmunding i Amalienborg Slotsplads. Fehn anbringer en stor søjle midt i Tordenskjoldsgades udmunding i Kongens Nytorv.

Harsdorffs Kolonnade, som indeholder en løngang mellem to af Amalienborgpalæerne, er et beundret bygværk, fornemt proportioneret og, trods den store gesimsoverbygning, i sin helhed overordentlig elegant. Harsdorffs stramme klassicisme står i bevidst modsætning til palæernes dekorerede rokoko, som han ikke brød sig om. I dag styrkes stedets poesi ved, at det strengt symmetriske bygningsanlæg, med hovedaksen gennem Marmorkirken, pirkes en smule ud af balance af Kolonnadens placering. Der føles intet forkert herved, selv om det var et klart brud på arkitekturen. Søjlerne er af træ, og kolonnaden kan fjernes igen.

Fehns søjler er også af træ, og hans konstruktionsprincip er også reversibelt. Hans greb med anbringelse af søjler midt i Tordenskjoldsgade og udmundingen i Kongens Nytorv har samme hensigt som Harsdorff: funktionelle og arkitektoniske krav løses sammen, gaden møbles med en søjleskulptur, der markerer udenfor-/indenforrelationer. Harsdorffs kraftige ko-

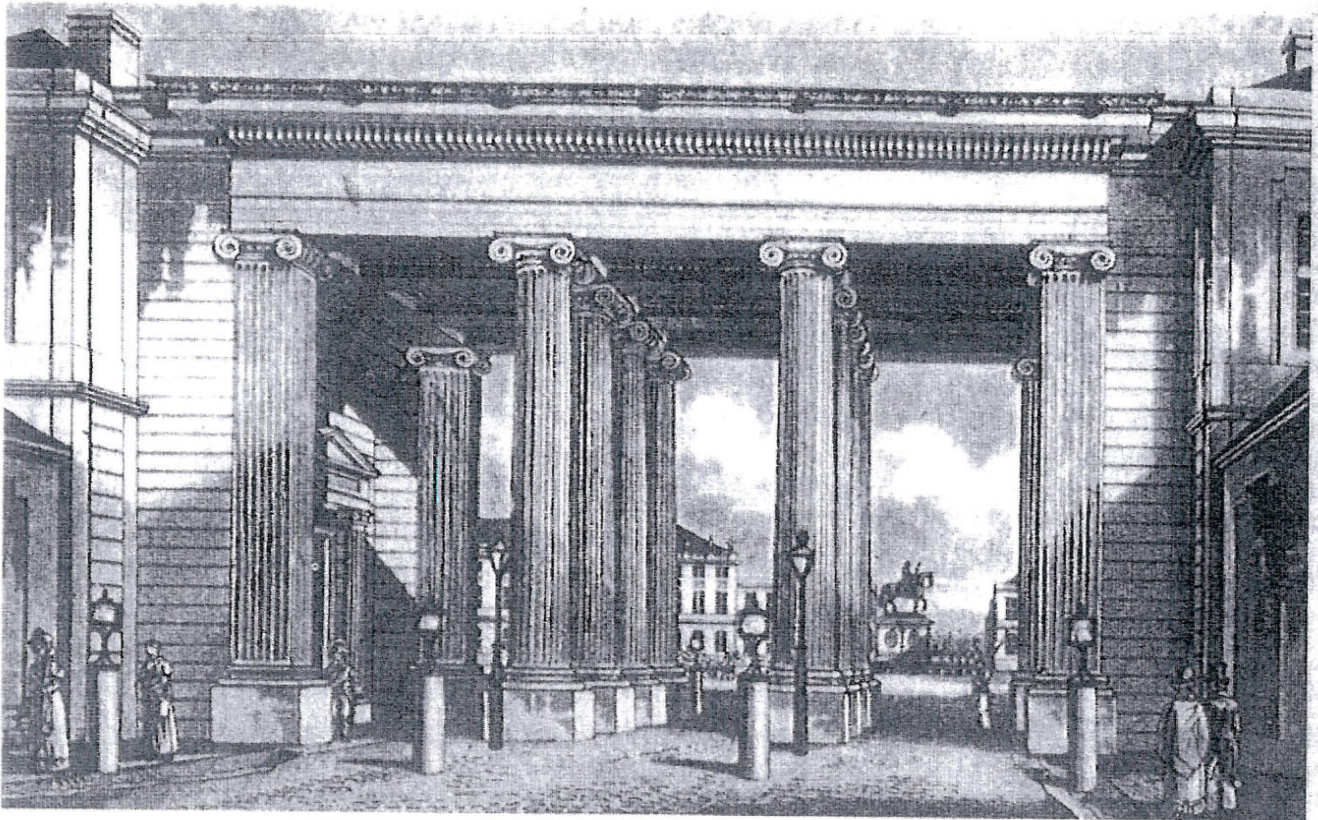

Fig. 1
Kolonnaden tegnet af Fattig-Holm i 1823, stukket af J. Holm. Her gengivet efter „København før og nu - og aldrig.“

lonnadesims skaber volumen underneden. Fehns store søjlekapitel favner også rum. Gadernes udmundning adskiller sig fra alle de andre. På lang afstand signaleres i begge tilfælde, at her findes noget særligt.

Harsdorffs Kolonnade er et stærkt indgreb i det stramme og entydige Amalienborganlæg, hvor intet synes at kunne trækkes fra og intet lægges til uden at ødelægge. Men alligevel er det sket og accepteret. I dag ville mange protestere, hvis man gjorde noget lignende et andet sted, eller gjorde det modsatte: foreslog Harsdorffs kolonnade revet ned.

Sverre Fehns projekt kan tages langt mere afslappet, eftersom Kongens Nytorv ikke er hel og entydig. Mange arkitekter har gennem århundreder bygget på Kongens Nytorv. Af de

ældste bygninger står Charlottenborg stadig. Adskillige er revet ned, Gjethuset og Eigtveds Teater. Nye er kommet til, Det kongelige Teater og Stærekassen. Andre er som d'Angleterre ombygget flere gange. Utallige gange er der blevet trukket fra og lagt til, særlig i området omkring Harsdorffs Palæ, Stærekassen og Det kongelige Teater, hvor det konglomeratiske og skulpturelle bylandskab spores tilbage til tiden med voldanlæg og kanaler. Her vil Sverre Fehns projekt på logisk måde fortsætte Kongens Nytorvs historiske proces. Som arkitektur vil det gå ind i arkitekturhistorien på et niveau, der ikke ligger under for vor beundrede Harsdorffs og Utzons arkitektur. Det vil være en stor fejl ikke at tage imod det.

Tidligere offentliggjort i Arkitekten nr. 03, 1997.

Jørkerd avt.

A128

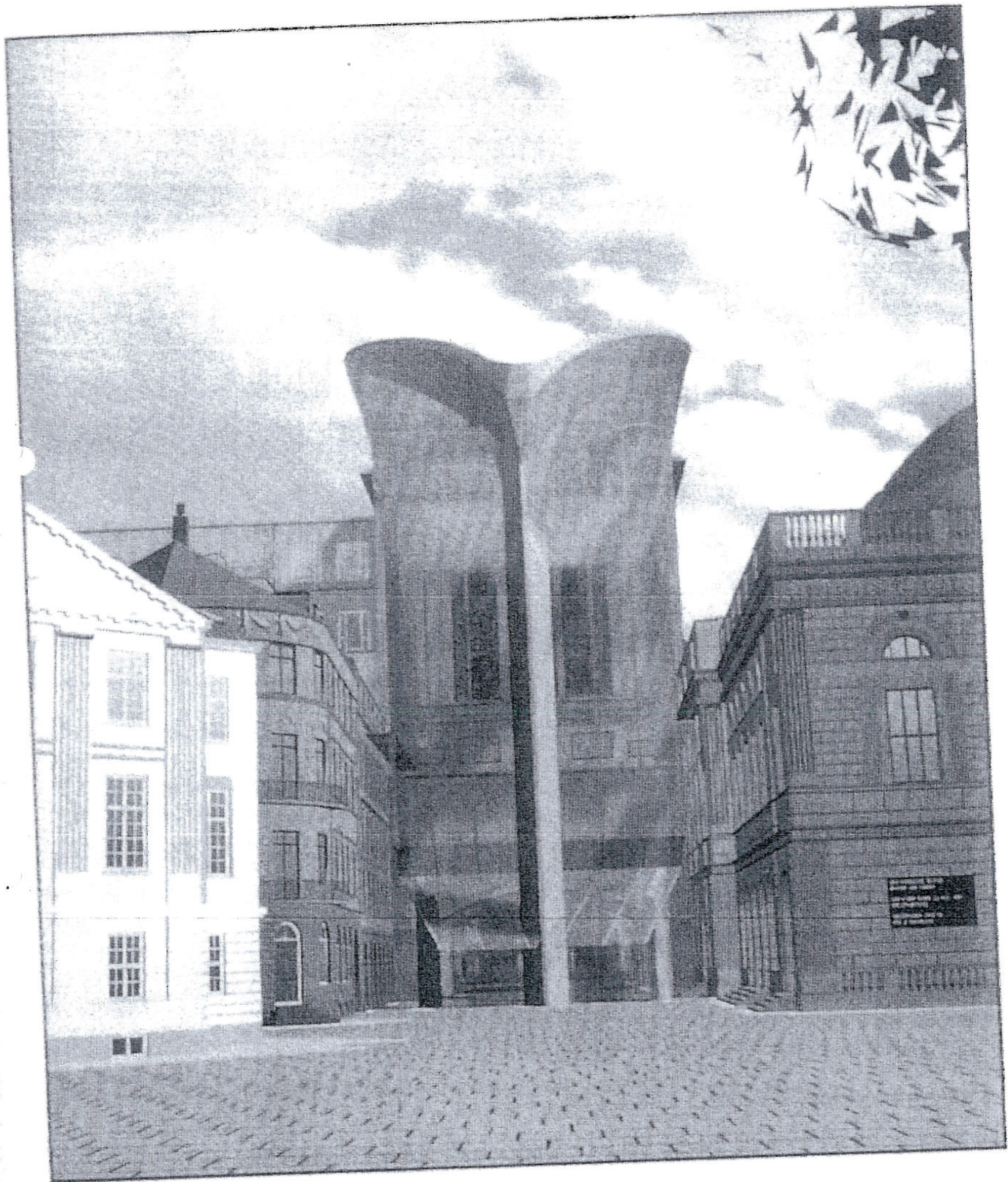

Fig. 2
Det kongelige Teater: nyt teaterhus. Computergenereret præsentation. Copycad ApS.